

ALLES MOET EEN NAAM HEBBEN

Hebt u dat ook? Dat uw natuurbeleving zich niet beperkt tot het vrije veld? Wanneer ik bijvoorbeeld in een museum een schilderij tegenkom waarop planten staan, wil ik altijd graag weten om welke soorten het gaat. Ook op het doek geschilderde vogels wil ik graag op naam brengen. Op klassieke schilderijen zijn motieven vaak natuurgetrouw weergegeven. Dus determinatie is dan, afhankelijk van de getoonde schilderkunst, goed te doen. En evenals in de vrije natuur de standplaats kan helpen bij de soortbepaling, kan kennis over beoogde symbolische betekenis waarmee de kunstenaar een plant of dier heeft afgebeeld van nut zijn bij het determineren op het doek. Naarmate de kunst moderner wordt, wordt determinatie echter moeilijker, of in ieder geval minder nauwkeurig. Er zijn dan twijfelgevallen, die je graag eens aan een ander wil voorleggen.



Buchenwald?

Vorig jaar zomer was ik op vakantie in Wenen. In het Belvedere bezochten we de schilderijencollectie van Gustav Klimt. Met een kaleidoscopische stijl van schilderen portretteerde hij vaak elegante vrouwenfiguren. Hij heeft maar weinig landschappen of natuuronderwerpen geschilderd. Een uitzondering vormt een tweetal stukken waarop boomstammetjes in een bos zijn afgebeeld. De stukken lijken wel wat op elkaar, en droegen in het museum beide de titel 'Buchenwald', ofwel 'Beukenbos'. Toen ik voor een van deze schilderijen stond, meende ik een 'determinatiefout' te constateren. Aan de kleur en tekening van de schors te beoordelen konden de bomen op het ene schilderij geen Beuken zijn. Het waren onmiskenbaar Berken. Op bijgaande linkerfoto kunt u dat zelf beoordelen. De bomen op het andere schilderij mochten wat mij betreft wel voor Beuken doorgaan. Toen we later een postkaart van het schilderij kochten, bleek dit tot mijn verrassing twee namen te hebben: zowel 'Buchenwald' als 'Birkenwald'. De kunstwereld is zelf kennelijk aan het twijfelen geraakt, maar heeft de knoop niet kunnen, durven of willen doorhakken.

Een andere natuurervaring binnenshuis kreeg ik die vakantie in Wenen bij

het bezoek aan de woning van Freud in de Berggasse. Freud heeft op dat adres een groot deel van zijn leven gewoond en had daar ook zijn praktijk. De wachtkamer is de enige ruimte die in de oorspronkelijke staat is hersteld. Wat onmiddellijk opviel, waren de talloze donkerrode gestileerde bloemmotieven op de wand en de stoffen meubelen. Er lag ook een tijdschrift van het Sigmund Freud Museum met als hoofdstuk 'Botanische Monographie'. Het thema behandelt de liefde van Freud voor bloemplanten. Hij hield de ontwikkelingen in de botanie nauwgezet bij. Eens droomde hij dat hij een monografie had geschreven over de lievelingsbloem van zijn vrouw, de Cyclopa. Als uitvinder van de droomduiding verklaarde hij dat de droom uit schuldgevoel was voortgekomen omdat hij zelden of nooit bloemen voor zijn vrouw meebracht.



Buchenwald!

Met bovenstaande wil ik duidelijk maken dat er kennelijk een verband is tussen iets willen weten van een plant en wat een plant voor een mens betekent. Ik vraag me af hoe Freud de neiging tot determineren zou duiden. Ongetwijfeld zit er een diepe psychoanalytische verklaring achter. In de kunst lijkt plantenkennis niet zo nauw te komen. Of we nu met een berken- of beukenbos te maken hebben, het maakt niet zo veel uit als het de bedoeling is om de schoonheid ervan weer te geven.

Strikt genomen lijkt het dus vanuit de optiek van natuurbeleving weinig relevant om de naam van een planten- of diersoort te kennen. Immers, 'what's in a name?'. Toch ervaar ik dat niet zo. Want kennen is ook een beetje beleven. Planten of dieren waarvan ik de naam ken, 'zeggen' me meer dan onbekende soorten. Naamgeving staat hier ten dienste van zingeving. Klimt zou gebaat zijn bij een beetje meer plantenkennis. Ik ben blij om te weten dat die grote gele bloemen met donkerbruine hart op de schilderijen van Van Gogh zonnebloemen zijn. Of komt u tot een andere determinatie?

Frans Coolen